

JAUME ORTÍNEZ VIVES

L'ECONOMIA SUBMERGIDA COM A PRETEXT

La premsa i els altres mitjans de comunicació —i potser una mica tots plegats— han i hem anat creant un tòpic sobre la importància de l'economia submergida a Igualada. La cosa ja pot quedar com una frase feta, com una sentència, i és que, quan a Catalunya parlem d'economia submergida, parlem invariablement i exclusivament de Sabadell, Terrassa, Mataró i Igualada.

Ignorem les característiques i la intensitat d'aquest tipus d'economia a les altres ciutats esmentades. No obstant això, podem afirmar que si algunes de les coses que es comenten en aquestes ratlles poden ser comunes a tots quatre llocs, d'altres, les més importants, són específiques i personalíssimes d'Igualada i d'Anoia.

Perquè, diguem-ho d'entrada, d'economia submergida a Igualada, n'hi ha. N'hi ha en algun ram molt concret, n'hi ha en unes circumstàncies molt concretes, i n'hi ha, sobretot, bastant menys del que diu la gent. Precisament, una de les paradoxes de l'activitat industrial submergida a Igualada és que és visible per a tothom.

Hem d'aclarir que aquest escrit hauria estat ben diferent si hagués estat redactat l'any 1985 i no pas ara, a final de 1986. Durant l'any 1986 s'han produït o consolidat una colla de fets que han capgirat el panorama d'anys anteriors: la implantació de l'IVA, la recuperació o l'augment de les vendes al mercat del gènere de punt i la confecció, i la presència activa d'una Delegació d'Hisenda a Igualada. Aquests tres factors han incidit fortament, i en la mateixa direcció, en la legalització de les situacions irregulars que hi havia. Aquesta obligació de «fer papers» la corroboren gestors, notaris i altres agents administratius.

En sentit contrari, és a dir, afavorint determinades

situacions submergides en el sector del gènere de punt i la confecció ha aparegut un fenomen de caire ita-
litzant: la *prontomoda*, i potser també hi han incidit algunes tendències molt extremes de la moda.

Sense adonar-nos-en, doncs, hem anat a parar i a parlar del sector tèxtil (gènere de punt i confecció), l'únic ram industrial d'Anoia en què podem trobar situacions més o menys irregulars. Però, ¿quina importància té aquest segment industrial en el context industrial de la ciutat d'Igualada i de la comarca d'Anoia?

Hi ha tres respostes possibles:

—Un igualadí contestarà que el ram del punt i la confecció és vital per a la ciutat i la comarca.

—Un comarcà us dirà —amb més o menys èmfasi, segons la distància quilomètrica que el separi de la capital— que sí, que a Igualada es fan molts jerséis.

—La tercera resposta, la numèrica, intentarà una aproximació comparativa entre les xifres de facturació d'aquest ram i les dels altres rams industrials de la ciutat d'Igualada i de tota la comarca, per demostrar la polarització que hi ha.

Perquè a la comarca d'Anoia hi ha quatre grans sectors industrials, a més del tèxtil que comentem, per bé que no cap de tan vistós i que afecti tanta gent com el del punt i confecció. Són els següents:

ADOBS: adob, tenyida i acabat de pells; empreses instal·lades quasi exclusivament a Igualada.

METAL·LÚRGIA: construcció de maquinària per a la fabricació de ceràmica, utilatge agrícola, caixes de cabals, material elèctric i electrònic, maquinària diversa, etc.; empreses instal·lades a prop d'Igualada, però, també n'hi ha d'importants a Capellades, Vallbona, Calaf, Piera, etc.

PAPER I ARTS GRÀFIQUES: les papereres de

COLITA

Capellades, la Pobla de Claramunt, la Torre de Claramunt, Carme, etc., i també les indústries d'arts gràfiques situades a Igualada i encontorns; s'hi fabrica paper, cel·lulosa i derivats, i tota mena d'impresos, capses, llibres, etc.

CERÀMICA: fabricació de totxos, gres, ceràmica decorativa, terracota, etc.; nuclis industrials a Jorba, Calonge de Segarra, Calaf, el Bruc, Piera, Vilanova del Camí.

Finalment, dintre d'un capítol d'ACTIVITATS DIVERSES, podem incloure: fàbriques de teixits de calada, tints i acabats de teixits, fàbriques de guix i de ciment, productes químics i adobs, una incipient però cada cop més important indústria alimentària, calçat esportiu, teixits industrials, textures, auxiliars de l'automòbil, etc., i només se citen les indústries amb prou entitat.

La simple enumeració de tota aquesta activitat industrial aliena el sector del gènere de punt i confecció fa que relativitzem una mica la importància que sovint hi donem. Potser les xifres que exposem tot seguit la situaran en un punt més exacte.

Són xifres d'elaboració pròpia —donada la inexistència de dades reals i actuals per sectors i àmbits geogràfics—, que hem pogut contrastar en medis industrials, administratius i bancaris. Aquestes xifres ens diuen que de cada 100 pessetes facturades des d'Igualada (la Igualada real en termes industrials: Igualada, Jorba, Montbui, Òdena, la Pobla de Claramunt, Sant Martí de Tous i Vilanova del Camí) cap a altres comarques catalanes, la resta de l'Estat i l'estranger, 29 corresponen al sector del gènere de punt i confecció, 22 al ram dels adobs, 15 al metal·lúrgic, 10 al ram del paper i arts gràfiques, 4 a la indústria ceràmica i 20 a indústries diverses.

Però aquesta distribució canvia força si en lloc de parlar d'Igualada parlem de tota la comarca d'Anoia. En efecte, l'activitat industrial dels altres tres municipis importants de la comarca és ben diferent de la de la capital i dels municipis adjacents. Així, mentre que a Capellades la facturació del paper i indústries diverses és molt important, i a Calaf ho és la de les indústries ceràmiques, l'activitat dels sectors de gèneres de punt i adobs és gairebé nul·la, i Piera té una activitat industrial molt diversa. Tot plegat, això faria que, per a tota la comarca, d'aquelles 100 pessetes facturades 25 haurien estat generades per empreses de punt i confecció, 19 pels adobs de pells, 14 per empreses metal·lúrgiques i mecàniques, 13 per papereres i empreses d'arts gràfiques, 7 per les bòbiles i 22 per indústries diverses.

Tot això ratifica, per un cantó, la condició capdavantera de la indústria del tèxtil (punt i confecció) dins la comarca d'Anoia, però per l'altre situa aquest liderat en termes inferiors al 29 % de l'activitat industrial igualadina i al 25 % de la anoienca. Sobre

aquests percentatges exposats cal doncs emmarcar una activitat submergida o, com ho explicarem més endavant, una activitat que es pot submergir en determinades fases del procés. *Per important que sigui quantitativament aquest treball submergit, les xifres comparades amb el conjunt del sector són minoritàries*, i, per tant, en el conjunt industrial d'Igualada i Anoia se situen en cotes força baixes. També cal dir, per contrapesar l'argument anterior, que el producte final de l'activitat tèxtil és dels que contenen més «valor afegit». Seria molt llarg d'estendre's en aquest punt, però en podem posar un exemple: si per facturar 100 pessetes en el ram dels adobs cal una persona, per facturar aquestes mateixes 100 pessetes en el sector del punt i confecció en calen cinc en termes generals. És a dir, si en una facturació de 100 pessetes en el ram dels adobs, 85 retribueixen la matèria primera vinguda de fora i 15 la mà d'obra, o valor afegit a Igualada i comarca, en el ram del gènere de punt i confecció 30 pessetes retribueixen la matèria primera i 70 la mà d'obra o valor afegit. Per tant, els percentatges de distribució de la renda generada per l'activitat industrial de la comarca d'Anoia caldria matisar-los considerablement.

Un cop feta aquesta aproximació intentarem descriure unes situacions que es donen en el procés de fabricació d'una peça de vestir des que el fil o el teixit arriben a Igualada fins que en surt la peça acabada. En molts casos el lector haurà de jutjar on comença i on acaba la submersió del procés.

Exemple primer: el més generalitzat, el més visible i vistós, la confecció domèstica.

Aquest fet ha provocat que es parli de treball submergit quan es tracta de tota una activitat laboral que va de furgoneta en furgoneta o de cotxe en cotxe per carrers, escales o ascensors i que tothom pot veure a qualsevol hora del dia i a qualsevol lloc.

¿Vol dir que tots aquests jerseis a mig fer que volten per la ciutat i comarca es poden considerar confeccionats per una indústria submergida? Doncs no, ni de bon tros. Els processos industrials, fins i tot a les grans empreses, han sofert importants transformacions des de la crisi dels anys 1983 i 1984. Moltes fàbriques han alleugerit les plantilles, millorat la maquinària de tissatge i han resolt la confecció (muntar mànigues, els davants, clavar les butxaques, atacar, fer els traus, cosir els botons, posar etiquetes, etc.) encarregant-la a tallers auxiliars forans. És ben possible, a més, que aquests tallers donin la major part de la feina a particulars. També les grans i mitjanes empreses, en alguns casos, recorren directament al treball domiciliari. Una peça pot passar, doncs, de les grans naus de filatura o tissatge de la indústria més moderna al racó més insospitat de qualsevol habitatge on la repassaran, la remallaran o qui sap què, per tornar en poques hores a les naus industrials d'on havia sortit.

¿Quina consideració legal té tota aquesta feina feta

COLITA

a casa? Com sempre, hi ha de tot i força, però si tenim en compte que aquestes màquines (*overlooker*, remalloses, màquines de cosir, etc.) no fan gaire soroll, tenen un consum elèctric semblant al d'un electrodomèstic, i que, sobretot, solen estar parades o amb poca activitat quan la feina baixa i durant els canvis de temporada, no ens ha d'estranyar que en molts casos no hi hagi cap empara legal per a aquestes activitats domiciliàries.

Per altra banda, tal com hem anat dient, tota aquesta activitat és molt visible. Però, ¿és també econòmicament important? La resposta és simple: *menys del que sembla*.

En l'escandall d'un jersei o d'una peça, el muntatge té, en termes generals, una importància relativa. Comparada amb els capítols de compra de fil, tissatge, despeses de finançament, comercialització, acabats, distribució, comissions, amortitzacions, etc., la incidència del cost de confecció és ben petita, prop del 15 % del cost total.

Aquesta incidència, *petita* en termes monetaris, del treball de confecció no vol dir, en canvi, que aquestes pessetonetes no siguin molt ben rebudes per aquella mare de família, aquella senyora o aquella noia que les guanyen sense sortir de casa, mentre els nens són a escola, tot escoltant la ràdio, o en qualsevol altra circumstància. Unes pessetes que arrodoneixen el pressupost familiar. Per a moltes economies familiars aquests ingressos són, malgrat la seva justesa, força importants, i aquesta importància encara és més gran si l'economia familiar es basa en ingressos irregulars: les famílies pageses, per exemple.

Exemple segon: la moda dels jerséis amb dibuixos jacquard.

Aquesta moda, tan cridanera i vistosa, ningú no sap del cert quant pot durar. Simultàniament, si fa no fa, han sortit al mercat unes màquines tricotoses rectilínies, de fabricació catalana, que fan el dibuix amb l'ajut d'un ordinador que porten incorporat. Aquestes màquines permeten una gran producció, però tenen un inconvenient: el preu. El cost, entre deu i quinze milions, no seria un problema insalvable si la moda hagués de durar molts anys, però això no ho pot assegurar ningú i els gustos avui són tan mudables que més aviat cal pensar el contrari. Aquestes tricotoses queden molt infrautilitzades si no s'utilitzen per al jacquard i la inversió es justifica en pocs casos.

La solució és, doncs, que aquestes màquines treballin nit i dia, i que, a més, la incidència del cost de la mà d'obra sigui ben reduïda, ja que són màquines automàtiques que gairebé no requereixen la presència física constant de l'operari. ¿Com s'aconsegueix això? Doncs, per exemple, de la manera següent:

Un possible personatge és un petit industrial del punt amb la fabriqueta perfectament legalitzada als baixos de casa seva. Durant les vuit, deu, dotze o més

hores de feina diària, vigila, entre altres coses la màquina en qüestió. Quan la jornada acaba puja a casa a sopar, però la màquina continua treballant. En els intermedis de la pel·lícula que fan a la televisió, ell mateix, o la muller, o algun dels fills (persones alienes a l'empresa) baixen un moment al taller per veure si tot va com cal i si la màquina té prou fil. Durant la nit la màquina continuarà teixint i, si cal, un timbre instal·lat al dormitori advertirà que la màquina s'ha aturat. Els dissabtes i els diumenges tota la família, ben coordinada, podrà anar a futbol, al cinema o al restaurant amb la condició que cada dues o tres hores algú passi a controlar la producció i la reserva de fil.

Només d'aquesta manera, i de cap altra, es pot pagar la lletra de quatre o cinc-centes mil pessetes que mensualment gira el venedor de la tricotosa.

Aquest exemple, amb totes les varietats que es vulguin i amb les suposicions que calgui fer, és real i freqüent. La moda jacquard, que ha tingut tanta força el 1985 i el 1986 sembla que les properes temporades anirà de baixa. Algunes màquines quedaran infrautilitzades i potser no tothom haurà tingut prou temps per amortitzar-les.

Exemple tercer: cap als anys 1984 i 1985 eren moda els jerséis amb lluentons i efectes brodats.

No sé si recordareu aquelles jaquetes amb petits elements brillants clavats més o menys abundantment i simètricament o no, alternats, a vegades, amb motius brodats sobre el teixit base del jersei. Aquella moda portava una feinada, i era, a més, una moda de jerséis complicadíssims i vistosos, provocada per la proliferació de la confecció particular, artesanal i domèstica (àvies, mares, filles, tietes amb les agulles de fer mitja sota el braç).

Les indústries podien respondre a aquest repte llogant, temporalment, força gent, però això hauria encarat el producte fins a fer-lo no competitiu. La majoria d'empreses optà per buscar gent que, a casa, volgués clavar lluentons i perletes, o brodar, per pocs diners i a tant la peça.

Els tres exemples comentats es donen segons les èpoques i segons el mercat ho demani amb més o menys intensitat. Hi ha un quart exemple que pot ser una mica el compendi de tot plegat, un exemple que encara és incipient: la *prontomoda*.

La *prontomoda*, ho hem dit al principi, té un cert aire italià, però de fet és tot el gènere de punt exterior, tot el que és moda, influït per la indústria italiana del sector. Els italians surten a vendre marcant la moda i ho fan a preus competitiu. Preus fins i tot inexplicables, si prenem com a base dels costos els salaris que han de percebre els treballadors tèxtils d'un país fundador de la CEE, però d'aquesta suposició a la realitat industrial i laboral italiana hi ha molta diferència, una diferència que podem anomenar el treball submergit, i

COLITA

que arrossega els països competidors a buscar fórmules italianes per poder vendre.

I amb tot això, ¿què és la *prontomoda*?

La *prontomoda*, que presenta situacions variadíssimes, podria ser en algun cas el que segueix:

Una primera firma o marca del sector, pel que fa a disseny i qualitat, llança al mercat el mostrari de la temporada. Mostrari a l'avantguarda de la moda i a preus proporcionats a la categoria del producte ofert. Els viatjants el presenten a les millors botigues de l'Estat.

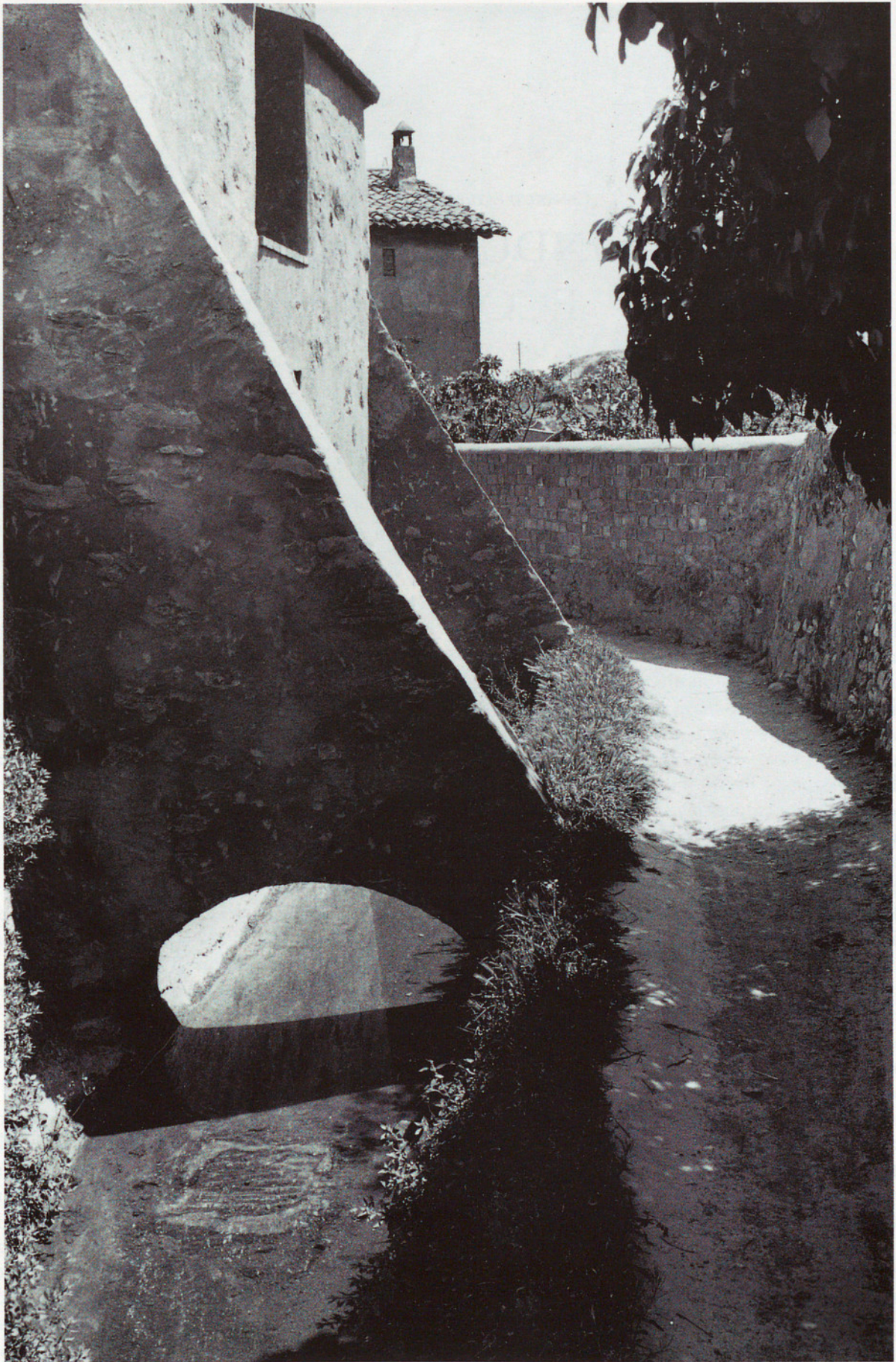
Al cap d'uns dies algú ha detectat el mostrari (disseny, colors, matèries, etc.) i fa teixir i confeccionar, potser submergidament, unes quantes peces ben semblants a les presentades. Aquesta manufacturació ha de ser rapidíssima. El tercer pas és agafar el cotxe, carregar-lo de peces, presentar-se a les botigues i ofe-

rir uns jerséis com els que han vist als millors mostraris però a preus força més baixos. Sembla que en molts casos és condició de la venda cobrar el gènere llavors mateix, en metàl·lic i sense factura.

Cal dir, però, que això de la *prontomoda* no és exclusiu d'Igualada ni de la nostra comarca. Sembla, més aviat, que guanya força en llocs i comarques fins ara verges en la fabricació de gèneres de punt i que en el conjunt de peces fabricades per aquest sistema Igualada sovint en surt perjudicada. La venda per aquest sistema fa mal al producte de gran categoria que és el que sempre s'ha fabricat a Anòia, i el que ha acreditat Igualada gràcies a la qualitat de les seves marques.

JAUME ORTÍNEZ VIVES

Economista

COLITA